

Ders 4

Тангыч ат атоочтор (İtiraz zamirleri)

Menfi zamirlerin anlamı, esas zamirlerin ifade ettiği anlamları yok saymaktır. Onlar soru zamirlerine **эч** (<Fars.heç) kelimesinin getirilmesi ile yapılır. **Эч** kelimesi katılarak yapılan cümleler her zaman olumsuz cümleler olup, yüklemi de olumsuz anlam taşıyan fiillerden oluşur:

Эч ким келбеди.	Hiç kimse gelmedi.
Эч нерсе көрбөдүм.	Hiçbir şey görmedim.
Эч бири катышпады.	Hiç birisi katılmadı.
Эч канчасы жок болбоду.	Hiç birisi kaybolmadı.
Эч кандайы табылбады.	Hiç biri bulunmadı.
Эч кайда барбайм.	Hiçbir yere gitmem.
Эч качан барбады.	Hiçbir zaman gitmedi.
Эч канча корободу.	Hiç de eksilmedi.

Menfi zamirler yerine geçtikleri kelime türlerinin eklerini alırlar.

Hal eklerini (жөндөмө мүчөлөрүн)алırlar:

Атооч	эч ким	эч нерсе	эч бири
Илик	эч кимдин	эч нерсенин	эч биринин
Барыш	эч кимге	эч нерсеге	эч бирине
Табыш	эч кимди	эч нерсени	эч бирин
Жатыш	эч кимде	эч нерседе	эч биринде
Чыгыш	эч кимден	эч нерседен	эч биринен

Мен бул айтылгандардын эч бирине кошулбайм. Долбоорду эч кимди уятка калтырбай тургандай кылып мыкты даярдагыла. Топой балдарын эч нерседен кем кылбай эркин чоңойтту. Жашыра турган эч нерсем жок, ошону үчүн эч кимден коркпойм.

İyelik eklerini (таандык мүчөлөрдү) алırlar:

Менин эч кимим	Биздин эч кимибиз
Сенин эч кимиң	Силердин эч кимиңер
Сиздин эч кимиңиз	Сиздердин эч кимиңиздер
Анын эч кимиси	Алардын эч кимиси

Бул шаарда менин эч кимим жок. Асан ооруп калганда жанында жакындарынан эч кимиси болгон жок. Эч кимиңер экзаменде жогорку баа ала албадыңар. Сиздердин эч кимиңиздер мен кыйналганда жардам бербедиңиздер. Тойго эмне үчүн досторундан эч кимиси келген жок?

Көнүгүүлөр

1. Bu sorulara itiraz zamirleriyle cevaplar veriniz.

Бүгүн жыйналышка канча киши катышты?

.....
Сен быйыл жайкы каникулда кайда барасың?

.....
Аскердеги агадан кандай кабар бар?

.....
Мен сага айткан сырды бирөөгө айттың беле?

.....
Ушул айланадан бир аксакал киши көрдүңүзбү?

2. Boşluklara uygun hallerde itiraz zamirlerini koyarak cümleleri tamamlayınız.

Замира бул сөздү мага айтпа деп айткан болчу, Жыпарга эмнеге айттың? Дайыр кетпей эле үйүндө жүрөт, бүгүн көрдүм. Мугалим тапшырмасын жаратпаптыр. Апам бизди калп айтпагыла деп үйрөткөн. экзаменден “5” ала албадык. ата-эне баласын бактысыз болсун дебейт.

3. Hayatınızda hiç yapmadığınız 5 şeyi yazınız.

Örnek: Мен өмүрүмдө эч качан ат минбедим.

.....
.....
.....
.....
.....

4. Konu ile ilgili pratik yapmak için “Tañ Kalarlık Dostuk” kitabından “Çıyrıçıklar” hikayesi okunup, tespit edilen sıfatlar üzerinde tetkikler yapılır.

Kaynaklar

Abduldayev E., Azırkı kırgız tili. Bişkek, 1998.

Asanaliyev Ü., Lobnor tilinin grammatikalik kıskaçça oçerki, Frunze, 1964.

Bartold V.V., Kirgızı.- Soçineniya. M., 1963, T.2, Çast I., s.509-510.

Baskakov N.A., Tyurkskiye yazıki. Moskova, 1960.

Batmanov İ.A., Kratkoye vvedeniye v izuçeniye kirgizskogo yazıka. Frunze, 1947.

Batmanov İ.A., Sovremenniy kirgizskiy yazık. Frunze, 1963.

Baytur A., Kırgız tarihinin leksiyaları. Bişkek, 1992.

Biçurin N.Y. Sobraniya soçineniy o narodah, obitavşih v Sredney Azii v drevniye vremena. T.I, M.-L., 1950.

Cumakunova, G. (2002). “Kırgız Türkçesi”. Türkler Ansiklopedisi. Ankara: Yeni Türkiye Yay. Cilt 19, s.596-606.

Cumakunova, G. (2005). Türkçe-Kırgızca Sözlük. Bişkek: Manas Üniversitesi Yayınları.-1000s.

Cumakunova, G. (1999). Rahat Razak ile beraber, Baldar angemeleri. (Türkçeden Kırgızcaya). Ankara: Diyanet İşl. Başk. Yay. 1- 112s.

Cumakunova, G. (1999). Rahat Razak ile beraber, Baldar angemeleri. Ankara: Diyanet İşl. Başk. Yay. 1- 112s.

Cumakunova, G. (2001). Engin Köseoğlu: Tonton Ene. Ankara: Diyanet İşl. Başk. Yay. 1-88.

Cumakunova, G. (2003). Veli Aba. Ankara: Diyanet İşl. Başk. Yay. 1-136.

Cusupakmatov L., Otnoşeniye kirgizskogo yazıka k sibirskim tyurkskim yazıkam. Frunze, 1983.

Çorotegin T.K., Moldokasimov K.S., Kırgızdardın cana Kırgızstandın tarihi. Bişkek, 2000.

Direnkova N.P., Grammatika şorskogo yazıka. Moskva, 1979.

Grammatika hakasskogo yazıka. Moskva, 1975.

Hu Zhen-Hua, Guy İmart, Fu-Yü Girgis : A tentative deskription of the Easternmost turkic language. Univ. Of Calif. at Santa Barbara.

İshakov F.G., Palmbah A.A. Grammatika tuvinskogo yazıka. Moskva,1961.

Karayev O., Vostoçniye avtorı o kırıgızah. Bişkek,1994.

Kırıgız adabiy tilinin grammatikası. Frunze, 1980.

Malov S.E. Drevniye i novıye tyurkskiye yazıki.-İzvestiya AN SSSR, T.XI, Vıp.2., Moskva,1952.

Malov S.E., Lobnorskiy yazık, Frunze,1956.

Malov S.E., Yazık celtih uygurov: Slovar, grammatika. Alma-Ata,1957.

Malov S.E., Yeniseyskaya pismennost tyurkov: Tekstı i perevodı.M.-L., 1952.

Oruzbayeva B.O., Kırıgızkiy yazık.- Yazıki mira: Tyurkskiye yazıki.-Bişkek,1997,s.286-289.

Tınıstanov K.,Kırıgız tili. T.I-II, İstambul,1998.

Tenişev E.R., Drevniy kırıgızkiy yazık, Bişkek,1997.

Tenişev E.R., O dialektah uygurskogo yazıka Sinszyana.- Tyurkologiçeskiye issledovaniya. M.-L.,1963.

Tenişev E.R., O yazıke kırıgızov uyezda Fuüy (KNR).- Voprosı yazıkoznaniya,1966, No 7, s.88-95.

Tenişev E.R., Stroy sarı-uygurskogo yazıka. M.,1976.

Tekin T., Türk Dil ve Dialektlerinin Yeni Bir Tasnifi.- Erdem Dergisi.C.5,sayı 13,1990. S.141-168.

Yunusaliyev B.M.,Kırıgız dialektologiyası, Frunze,1971.

Yunusaliyev B.M., Problema formirovaniya obşenarodnogo kırıgızskogo yazıka.-Voprosı yazıkoznaniya,1955, N 2, s.30-41.